

הגיליון נכתב בערך י"ל לע"נ הטהורה של זקני, אור העולם המונים נאותו לאורו והתברכו מפיו, הדרכו ביסורים קשים מנשוא שקיבלם באהבה ובדומיה המנורה הטהורה מגדולי ובחירי תלמידיו וחסידיו של הרה"ק בעל ה"אמרי חיים" מויד'ניץ ז"ע ומקושר בעבותות אהבה וקרבה לבנו הרה"ק בעל ה"ישועות משה" ז"ע ולנכדו יבלחט"א הרבי מויד'ניץ, המלומד בניסים, מצדיקה הגדולים של ירושלים של מעלה, מגזע אראלים ותרשישים, פאר מקדושים,

קכש"ת מרן אדמו"ר הרה"ק בעל ה"להבות משה" מכרמי משה, ר' ירחמיאל ברוך משה הלוי ויזל זצוקללה"ה זיעוועכ"י

בן הרה"צ ר' אלטר יעקב הלוי זצלה"ה שיומא דהילולא רבא וקדישא דיליה במלואות 3 שנים להסתלקותו יחול ביום ה' הקרוב - כ"ו סיוון תשפ"ג, ולרגל המעמד האדיר וההיסטורי "שמחת הכנסת ספר התורה" לט"ו הטהורה שתתקיים בשעת"ו ביום ד' הקרוב בליל ההילולא בבני ברק בהשתתפות אלפי שלומי אמוני ישראל.

יה"ר זכותו הגדולה והקדושה של בעל ההילולא תגן על אלפי קוראי עלוני "המכון התורני" וצאצאיו הרבים מכל קצווי תבל, ועל כל בית ישראל להיושע כ"א בענינו ולהתברך בכל מיילי דמיטב, אמן.

הנוצח ע"י נכדו אהובו של רבינו ז"ע שזכה בכל השנים לחיבה נפלאה וקרבה מיוחדת מומנו, מבכירי וותיקי חברי המערכת עורכיה וסופריה, חזקי ויזל שחי'.

מה הועיל כלב שהשתיק את עם ישראל לרגע אחד

"ויהי כלב את העם", פירש רש"י השתיק את כולם לשמוע מה שידבר במשה, צווח ואמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם, השומע היה סבור שבא לספר בגנותו ומתוך שהיה בלבם על משה שתקו כולם לשמוע גנותו, אמר - והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגזיז לנו את השליו (רש"י).

ויש להבין, מה הועיל כל כך כלב במה שהיסה אותם לרגע אחד, הרי מיד אחר כך הבינו כולם שבא לספר בשבחו ומיד פסקו משתיקתם, ומה תועלת יש בשתיקה זו לרגע אחד? וביותר יש לתמוה, על פי מה שאמרו חז"ל שבזכות כך זכה כלב לג' דברים שנקרא עבד ה', ויירש את חברון, ויצא ממנו דוד מלך ישראל, וזה צ"ב למה מגיעו שכר גדול כל כך על שהיסה את העם לרגע אחד?

ויש ללמוד מכאן דבר גדול, לפעמים פורץ מרידה בעם באופן ספונטני ע"י הסתה של יחידים, ברגע של כעס והתמרמרות בציבור, וע"י מעצור של רגע אחד אפשר להציל את כל המצב, וזה מה שעשה כלב ברגע אחד שהוריד את החריפות של ההתפרצות. ואמנם העם המשיך להתאונן גם אח"כ, אך החריפות של הרגע הראשון כבר פגה מהם, ונבלמה המרידה, ולכן זכה בזה לשכר גדול ושיצא ממנו מלכות בית דוד.

(יו העמודים וחשוקים) **"ועליתם את ההר"** (במדבר י"ז), עם ההר, כידוע שיצר הרע נקרא ה'ר', שתראו שעל ידי היצר הרע גופא תעלו הכל להקב"ה, כי ממנו נקח לעבוד את ה'. (בית אהרן מקרלין ז"ע"א לרגל היא"צ פ"ב סיון)

שע"י המכון התורני ירושלים

שלח - תשפ"ג | גליון 27 | הפקה ועריכה: הרב נעם יעקובי שליט"א וצוות המכון התורני

הערות והארות: yoelf@asiatec.co.il
 המכון התורני - יפו 208 קומה 3 ים; א-ה (בין 9:00 ל-18:00) שירותי הקלדה, הגהה, עריכה, עימוד ועיצוב מקצועיים לספרי קודש, חבורות, עלונים. לפרטים, וכן לתרומות והנצחות: 0546371585

ענוותנותו של יהושע כסיבה לשינוי שמו

נאמר בתחילת הפרשה: "ויקרא משה להושע בן נון יהושע". וכותב התרגום יונתן: "וכדי חמא משה ענותנותיה קרא משה להושע בר נון יהושע". וברש"י כותב על פי הגמרא בסוטה דף לד ע"ב: "ויקרא משה להושע" וגו' - התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים.

ויש להבין מה קשר יש בין מידת הענווה לבין שינוי שמו ותפילה עליו, וכי יש צד לומר שדוקא הענווה תגרום לו להצטרף למוציאי הדיבה עד שהוצרך לתפילה ושינוי שם? כך הקשו רבים, וביניהם בעל "אור חדש" על מסכת פסחים. ה"אור חדש" מוסיף תמיהה נוספת, מדוע בכלל היה צורך למשה להתפלל על יהושע, הלא מובא בספר "שלשלת הקבלה" שבשעה שעמד יהושע וכבש את יריחו הוא היה בן שמונים ושתים שנה, ואם כן בשעת שילוח המרגלים הוא כבר עבר את גיל ארבעים, והלא אמרו חז"ל במסכת יומא דף לח ע"ב "כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא". וקיימא לן לענין עדות שרוב שנות אדם הם שלשים ושש שנה, עיין בסמ"ע חושן משפט סימן ל"ה. ואם כן לא היה צורך למשה להתפלל ולשנות שם כיון שבלאו הכי כבר עברו רוב שנותיו בלא חטא ומובטח הוא ששוב לא יחטא?

מבאר ה"אור חדש" על פי מעשה ידוע המובא בגמרא במסכת חגיגה דף ד ע"ב על רב ביבי בר אבבי שמלאך המות היה שכיח אצלו ונהג לספר לו את מעשיו. יום אחד סיפר לרב ביבי ששלח את שלוחו להרוג ולהביא לו את נשמתה של אשה בשם מרים שהיתה קולעת את שיער הנשים, הלך השליח והביא במקומה בטעות את מרים מגדלת התינוקות, כאשר ראה זאת מלאך המות העמיד את השליח על טעותו, שאלו השליח, אם כך אולי אחזיר את נשמתה? השיבו מלאך המות, לא, כי הואיל וכבר הבאת את נשמתה תצטרף היא למנין

שוחד המידות מסמא את העיניים

"שֶׁלַח לָךְ אֲנָשִׁים וַיְתִירוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר י"ג, ב). פירש רש"י, למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקתה על עסקי דיבה שדיברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר.

יש להבין, איך הנשיאים לא לקחו מוסר ממעשה מרים, והרי כך מוטבע בטבעו של אדם שאם רואה אדם שנענש, ראה זו מרתיעה אחרים, בבחינת "למען ישמעו ויראו", כי החושים, כשהם נפגשים עם איזו תופעה מיד מעבירים אותה לתודעתו והכרתו של האדם, ומן ההכרח שזה ישפיע. ואיך זה שהמרגלים ראו ולא לקחו מוסר, ולמרות שהעובדה היתה ראייה חושית לא לקחו מוסר.

פ.א

הנשמות שאני צריך לאסוף היום, והוסיף מלאך המות שיכול הוא להפסיק שנותיו של אדם גם בטרם זמנו שנאמר ויש נספה בלא משפט. בהמשך המעשה מובא שם ששאל רב ביבי בר אבבי את מלאך המות, הרי סוף סוף מרים הראשונה היתה אמורה להוסיף לחיות ומה ייעשה ביתר שנות חייה? השיבו מלאך המות, אם יש תלמיד חכם המעביר על מידותיו אני מוסיף לו שנים אלו של אותו שהופסקו חייו בלא עת.

ולפי זה, מבאר האור חדש את הפסוק והמדרש שלפנינו, שמכיון שידע משה רבינו שיהושע הוא ענוותן אם כן יתווספו לו שנות חיים ועתיד הוא לחיות יותר משבעים שנה [כפי שאכן האריך ימים עד גיל מאה ועשר], ונמצא שעדיין לא עברו רוב שנותיו, על כן היה צורך להתפלל עליו שינצל מעצת מרגלים.

ביאור נוסף שנביא רק את עיקרו בקצה המזלג, על פי הגמרא בגיטין דף נו ע"א שאמר רבי יוחנן ענוותנותו של זכריה בן אבקולס שאמר שלא לקבל את קרבן הקיסר החריבה את ביתו ושרפה את היכלו, ולכאורה מה זה ענין לענוה? אלא, מאחר וזו הפעם היחידה בש"ס שנזכר התנא זכריה בן אבקולס עורר הדבר רושם רב ובפרט שעמד בתוקף על שיטתו שלא לקבל את קרבן המלך, ולכן קיבלו את דעתו, והיא זו שגרמה בסופו של דבר לחורבן. אומר הרבי מגור בעל "האמרי אמת" זצוק"ל, שזו גם הכוונה בדברי התרגום יונתן כאן, שמאחר ואף פעם יהושע לא הביע דעה ובפרט לא כנגד משה, חשש משה שגם אם ישראל לא יקבלו את דברי שאר המרגלים, אבל את דברי יהושע - אם הוא יצטרף לדעתם בניגוד לדעת משה - הם כן יקבלו כי עצם הבעת דעתו שהיא ענין נדיר ביותר תשפיע, ולכן התפלל עליו משה.

זהו עומקן של מידות, שאפילו גדולי עולם כמו נשיאי ישראל לא ראו, היות שהיו משוחדים ממידת הכבוד, שחששו שבשעה שבני ישראל יכנסו לארץ ישראל הם יאבדו את נשיאותם (זוה"ק דף קנח). לכן אף על פי שהיתה כאן ראייה חושית לא נוסרו, כי השוחד יעוור עיני חכמים, (שמות כג, ח). שוחד המידות מעוור, מסנוור ומסמא מלראות נכוחה את פני המציאות ואת המתרחש למול עינייהם. וכמו שכתב רבינו יונה בפירושו למשלי (כ, יז): "והנה הגיד גדול סכלות בני האדם, איך חוטאים בני אדם לבקש הנאה והם יודעים כי בשלה [בגללה] הצער הגדול להם באחרית, כי התאוה גוברת ועוצמת עיניו מזה", ע"ש בכל דבריו.

(דעת שרגא - רבי צבי שרגא גרוסברד)

מאת חזקי ויזל

מייסד שושלת ראדושיץ היה רבי יששכר דב בארון, אשר נתפרסם בכל פולין כ"בעל מופת" בלתי רגיל עד אשר כינוהו "בעל שם טוב השני".

אופיינים הם דברי הרב משה יעקב שארף, רבה של אושוונצ'ים הכותב לביתו מכתב פרטי, בעת שהותו בראדושיץ: "ואל מאהבי אקרא בקול: שמעו ותחי נפשכם שכל מי שיש לו גיד ישראלי יכתת רגליו ואף הלוך על כפיו למקום המקודש הלזה... אשרי לי ואשרי חלקי שזכיתי לראות בעין, לשמוע באזני נוראות ונפלאות, הפלא ופלא!... חי ה' כי מדי כתבי זאת, רוחי הציטקני מאד על אותם האנשים הנאהבים לי וידעתי שהם ברובם בחכמות כאלה, המכחישים עניינים כאלה. חי ה' כי רצוני לפדותם מני שחת". רבי יששכר דב והבאים אחריו בשושלת ראדושיץ היו אדמו"רים של המוני-העם. אלה העריצו, במידה שאין לתארה, את הצדיקים האלה. רבי יששכר דב זכה לתואר "הסבא הקדוש" או כפי שנקרא בפולין "סבא קדישא". את תורתו בחסידות קיבל "סבא קדישא", ממאה ועשרים צדיקים - הוא נדד מצדיק לצדיק - "בעלי רוח הקודש". רבו הראשי היה רבי יעקב יצחק הורוויץ ה"חזוה" מלובלין, שכל אדמו"רי הדור היו תלמידיו. רבי יששכר דב נפטר בח"י בסיון תר"ג (1843).

ח"י סיון תר"ג: כ"ק רבי יששכר דוב בער ב"ר יצחק בארון זצוק"ל, האדמו"ר מראדושיץ

בטחונו של אדם מישראל בצור עולמים להגיע. ניטול נא לדוגמה אותך, ישכר בער - ממשיך הרבי - יכול אתה לבטוח בה' כי יזמן לך עגלה ואתה תבקש מהעגלון כי יואיל להסיעך והוא אף יסכים, אולם יכולה להיות גם דרגה גבוהה יותר: שיהיה לך נכון בטוח בה' כי תעצור עגלה לידך, ללא כל יוזמה מצידך, והעגלון יפנה אליך בשאלה: יהודי, שמא רצונך להצטרף לנסיעתי? נוסע אנכי אל מחוז קינצק. הוא אשר נסתפקו חכמינו: לאיזה סוג בטחון צריך אדם לשאוף. וזאת שמעו מסיפורו של רבה בר בר חנה והרועה שלא רבה היה זה שביקש מהרועה, אלא הרועה הוא שפנה אל רבה והציע לו: שקול ייבך... ובסופו של דבר כך היה, שעצר עגלון לפניו, והעגלון שאלו להיכן נוסע ואמר לקווינץ, אמר לו שיעלה על מרכבתו. יסופר שפעם נכנס רבי ישכר בער אל "החזוה" מלובלין כשהוא בוכה בכי גדול:

מורי ורבי. יצילני נא, רצוני לעשות תשובה!
 על אילו חטאים? שואלו "החזוה" - ורבי ישכר בער מתייפח:
 רבי, אני הגרוע בחוטאים... אף את חטאי איני יודע!...

נכנסו הדברים ללבו של "החזוה" וגעה אף הוא בבכיה: - כמוני כמוך - בוא ונעשה תשובה ביחד!... החידושי הרי"ם אמר, העולם סבורים כי בין קוצק וראדושיץ היתה שנאה ומחלוקת. טעות גדולה בידם. רק ההבדל הוא, כי בקוצק קרבו לבם של ישראל לאביהם שבשמים, ואילו בראדושיץ קרבו את אבא שבשמים לתוך לבם של ישראל. שעה שנסתלק "סבא קדישא" מן העולם, בשנת תר"ג, אמר הרבי מקוצק למקורביו: - לעולם אין כל מושג אודות מה שאיבד. (מתוך ספר "גדולי הדורות")

בצעירותו כבר נודע כמקדש עצמו, יסופר שבאחד מימי החורף העז, שהה בכפר סייניקא, לא היתה שם מקוה טהרה והאברך הקדוש פנה אל הנהר הקפוא, לטבול לתוספת קדושה וטהרה. תבר גזיזי דברדא וירד אל המים הקפואים. כאשר חפץ לעלות מן הטבילה, לא יכול למצוא בשום פנים את החור שקדח, עד שבא לידי סכנה והחל טובע. למרבה הנס, עבר שם ערל. שראה יהודי עומד לטבוע, חנית ארוכה היתה בידו והוא שבר חיש את הקרח והציל את הצעיר הטובע. בדרך צאתו, נגע רבי ישכר בער בלא כוונה בגוי, ומיד - קפץ שנית אל הנהר הקפוא. לטבול שוב...

היה תלמידו של רבי אלימלך מליזנעסק ורבי משה לייב מסאסוב.

יסופר שבשעה שעזב את רבו רבי משה לייב ביקש ברכה כי יזמין לו המקום עגלה, בה יוכל לנסוע ולא יהא אנוס להלך רגלי. נענה רבי משה ליב: חכמינו סיפרו במסכת ראש השנה: לא הווה ידעי רבנן מאי "השליך על ה' ייבך והוא יללךך", עד שסיפר להם רבה בר בר חנה, כי שמע מרועה ערבי אחד פירושה של מלה זו. היה זה שעה שרבה הלך בדרכו כשמשאו עליו. בא אליו רועה ואמר לו: "שקול ייבך ושדי אגמלאי" - קח משאך והשליכו על גמלי. מכאן, ש"ייבך" הוא משא. ולכאורה תמוה הדבר, וכי חז"ל הקדושים לא ידעו פירושה של מלה, עד אשר היו מוכרחים לשמוע פיענוחה מפי רועה ערבי? אלא, כך לקחם של דברים: חכמים ביקשו לחקור, עד היכן צריכה מידת

ויושר, והלא גם אתה איש תם וישר, סע נא אליה, ובודאי תתן לך איזה משרה שממנה נוכל להוציא פרנסתינו, ולכן השכמם למחר בבוקר, ואחר התפילה שים לדרך פעמך. הסכים בתפלתו, אך למעשה גמר להתפלל כדרכו בקודש לפנות ערב.

בראות הרבנית זאת, שטחה טענותיה לפניו, כי בהנהגה כזו לא יוכל לשום לדרך פעמיו, דלעת ערב עם פרוס החשיכה אין הדרך לנסוע, ואם ברצונו לנסוע לווארשא אין לו שום עצה אלא להקדים בעוד היום גדול. הסכים גם הפעם רבינו לדבריה, ואמר לה שלילה זו יהיה ער במכוון כל הלילה כדי שיוכל להתפלל בהשכמה יתירה, וכן עשה. אך גם הפעם נתארכה תפילתו עד נטות צללי ערב מבלי שתהיה לו אפשרות לנסוע עוד.

הרבנית שהתאכזבה מנסיגתו להשפיע עליו לנוסע לווארשא, פנתה אליו כמתרעמת על דרכו והבטחתו, השיב לה רבינו הלא אמרת שטעמירל מפרנסת את כל האנשים המהוגנים, וא"כ לא נשאר על השי"ת כי אם אנחנו שנינו, ואם טעמירל יכולה לפרנס כמה וכמה אנשים, הלא בודאי שהשי"ת שמלא כל הארץ כבודו יש ביכלתו לפרנס שני אנשים כמונו. נתרצה הרבנית בדברים אלו והודית לו על כל דרכיו ומעשיו בקודש.

קידוש ה'

הרה"ק רבי שלמה מראדמסק זצ"ל שאל את רבו מרן "הסבא קדישא" זצ"ל למה לכם להראות מופתים להמוני עם, הלא טוב יותר היה אם היה מלמד דרכי חסידות לאברכים הצמאים לדבר ה' ולטהר נשמות ישראל. והשיב לו רבינו, כי הוא נשלח לעולם הזה כדי לפרסם שמו ית"ש בעולם.

אין עוד מלבדו

אחד ששטח בקשתו לפני רבינו, ובין הדברים אמר 'השי"ת מקודם, ואחר כך הרבי יעזור לי'. החזיר לו רבינו, 'השי"ת מקודם, השי"ת באמצע והשי"ת בסוף'.

בטחון

קודם התגלותו היה רבינו זצ"ל שרוי בדחקות ועניות גדולה ובני ביתו היו רעבים ללחם, וזוגתו הרבנית אשר כל פרנסת הבית היתה עליה, טענה פעם לפניו, עד מתי נסבול חרפת רעב, וכוחותי רפו מלנדוד ולחפש מזור וטרף לביתנו עוללינו וטפינו. שאלה רבינו מה עצה יש לך שאוכל לעשות להיקל מעליך טורח וטרדת הפרנסה, השיבה הרבנית, אם לעצתי אתה מחכה, שמע נא, שמעתי שבעיר ווארשא יש אשה ושמה טעמירל הממציאה משרת פרנסה לכל האנשים ההולכים בתום

המתנענעים

רבי ישכר בער, ה"סבא הקדוש", אלפי מעריצים היו לו. אך לא חסרו לו גם מתנגדים. מתנגדים אלו באו מ"בתי" צדיקים שדגלו בחריפות ובמחשבה והתנגדו קשות לבעלי המופת. מאליו מובן - שעיקר מחלוקת וחיציה הופנו לעבר ה"סבא הקדוש" גדול בעלי המופת בדור.

חסידים אלה - בעלי המחלוקות - זלזלו בכבודו של ה"סבא הקדוש" ביחידות ובציבור. לעתים, אף בצורה גסה ומכאיבה. אחד מחסידים אלה, תושב העיר טומשוב מאזובייצק, החליט לפגוע בו, ב"סבא הקדוש", בפניו ולעיני כל. הוא רצה להוכיח כי כל ענין

"רוח הקודש" של ה"סבא הקדוש", אינו אלא אגדה שאין לה אחיזה במציאות. הוא חשב מחשבה שטנית וגסה. לביל שבת קודש נטל בקבוק מי רגלים, במחילה, וצבעם לצבע יין. בנקל שכנע את הגבאים להעמיד יין "מובחר" זה על השולחן. עתה, עמדו חבר מרעיו ו"גבור"

התכנית וחיכו לראות במפלתו של ה"סבא הקדוש" ובמפלת כל מעריציו שהיו מרובים בטומשוב העיר.

ה"סבא הקדוש" נכנס אל ה"שלחן" כדי לסעוד את סעודת אברהם אבינו, "חקל תפוחין קדישין". אל דאגה. עוד ביום ששי, כשטבל ה"סבא הקדוש" במקוה כבר ראה את אשר יעשה בליל שבת, אך עדיין טרם גילה לאיש דבר. הוא אמר "שלום עליכם" בהרחבה ובמתיקות, כדרכו. חבורת החסידים לועגת לניגון הבכי של ה"סבא". הוא עובר ל"ריבון כל העולמים", ממשיך ב"אשת חיל". דומה להם לחסידים המתנגדים, כי קרב נצחונם. הנה "רוח הקודש" של ה"סבא הקדוש"...

השמש נטל את הבקבוק ורצה לפותחו בפותחן מיוחד שבידו, מוזהב, מיוחד לשבת. הרבי מעכב. תחילה - הוא אומר לשמש - יש לנענע את הבקבוק כמה פעמים. השמש מתחיל לנענע את הבקבוק כשארשת תמיהה ניכרת על פניו.

טומשוב הכירוהו, מנענעים בראשם. משפחה זו הוכרה בכל טומשוב בשם המתנענעים. אבי מורי, מתושבי טומשוב לפניו, הכיר רבים מבני משפחה זו. אף אמי מורתי תחי' זוכרת כי בין חברותיה ספרו מפה לאוזן, כי אחת החברות, בת למשפחה זו, מלאו לה עשרים שנה והיא התחילה לנענע בראשה...

גם הדורות האחרונים לא חשכו מאמץ לרפאות מחלה זו. הון רב הוצא לרופאים בעלי שם, אך ללא הועיל.

כך נתקיימה באותו חצוף ובצאצאיו, אזהרת חכמים: "והוי זהיר בגחלתן שלא תכזה שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת שרף וכל דבריהם גחלי אש" - אבות פ"ב משנה י' - ונתקמו דברי חכמים: "לטותא דרבנן - לית ליה אסוותא" - קללת חכמים - אין לה רפואה.

זכר צדיק לברכה - עדי עד!

(מתוך "הסבא הקדוש מראדושיץ" - ר' יצחק אלפסי)

בכל נענוע ונענוע אמר ה"סבא הקדוש": רבוננו של עולם כשם שמנענעים עתה את הבקבוק, כן יתנענע ראשו של אותו חצוף. שלו ושל בניו אחריו עד שבעה דורות - החל מגיל עשרים שנה ואילך.

משנענעו את הבקבוק, נוכחו כולם לדעת כי אין הוא מכיל יין ומיד סלקוהו מהשולחן. יין טוב אחר הובא לשלחן וה"סבא הקדוש" קידש על היין מתוך שמחת הנפש.

אמרו רואי דבר: באותו רגע שיצאו הדברים מפיו של ה"סבא הקדוש" החל ראשו של אותו חצוף להתנועע בחוזקה, ללא הפוגה. הרבה רופאים ביקרו והרבה רפואות לקח אך לנענועי ראשו לא מצא מרפא. לא רק בו נתקיימה קללת ה"סבא הקדוש". בניו ובני בניו, נכדיו וניניו היו מנענעים בראשם בחוזקה, מיום הגיעם לגיל 20 ואילך.

שמונים שנה אחרי פטירתו של ה"סבא הקדוש" עוד היו כל בני משפחה זו, שכל תושבי

כ"א סיון תש"ד: הגאון רבי שמעון ב"ר אברהם שמואל בנימין סופר הי"ד, בעל "התעוררות תשובה" ו"שיר מעון"

מאת חזקי ויזל

שלמה", שהיה חתנו של מרן הגאון בעל "חתם סופר" זצ"ל. אשתו זו ילדה לו שלוש עשרה בנים ובנות.

בשבתו בפרעשבורג, החל להוציא לאור את ספריהם של אבותיו הקדושים, הלא המה זקנו ה"חתם סופר" זצוק"ל ואביו ה"כתב סופר" זצ"ל.

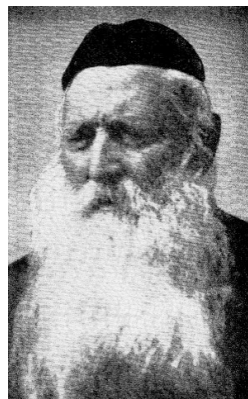
בשנת תרמ"א, נקרא לכהן פאר כאב"ד בק"ק ערלויא, במקום שנתקבל בכבוד עצום. מיד אחרי בואו לשם, התאספו ובאו עשרות תלמידים מכל הסביבה, לשמוע תורה מפיו. גם שם המשיך בהוצאת ספרי אבותיו בהלכה ובאגדה, וכמו כן הוציא לאור את ספריו הוא, הלא המה: שו"ת "התעוררות תשובה" ארבעה חלקים, אשר בו מתגלה לפנינו שיטת לימודו המקורית. ועומק תפיסתו; וספר "שיר מעון" על התורה, שסיפחו אל ספר "תורת משה" עה"ת, מזקנו החת"ס זצוק"ל, שיצא לאור על ידו. בגלל ענותנותו הרבה, הדפיס ספריו אלה בעילום שמו.

בשבתו בעירו ערלויא, הוכר מרן זצ"ל כאחד מראשי מנהיגי המדינה, בכל הנוגע לדתה של תורה. ולא נעשה דבר קטן וגדול מבלי להיוועץ בדעתו. מעיר זו יצא שמו לכל תפוצות ישראל כשר התורה וקדוש עליון, וכן הרבה לעורר ולהתריע נגד פירצות שונות שראה, בפרסמו כרוזים בכל רחבי המדינה לחזק בדקי ישראל - בענייני כשרות, טהרת המשפחה, בדיקת כשרות התפילין וציצית וכו'. חכמי הדור, כמו המוני בית ישראל, ראו בו את זקן הגאונים משיירי הכנסת הגדולה, איש מופת ופועל ישועות, צדיק יסוד עולם אשר כל מעשיו לשם שמים, בלתי לה' לבדו. מרן זצ"ל שזכה לאריכות ימים מופלגת, ישב על כסא הרבנות בערלויא במשך שישים וארבע שנים רצופות, ולמרות שהציעו לו משרות רבנות בקהילות גדולות ונחשבות, כאונגוואר, סאטמאר, בודאפעסט - סירב לעזוב את מקום שבתו.

בשנת תש"ד כשעלה הכורת על מדינת הונגריה, נתפס אף הוא בגזירה זו, ויחד עם אנשי קהילתו, תלמידיו ובני משפחתו - וביניהם בניו הרב הגאון מוה"ר שמואל חיים זצ"ל ומרן הגאון רבי משה זצ"ל ראב"ד דק"ק ערלויא, בעל "יד סופר" - הובל לעיר השריפה אושוויץ, וביום כ"א לחודש סיון הועלה על המוקד על קדושת שמו יתברך, בשנתו התשעים וחמש - ה' ינקום דמו.

(תולדות המובאים בהקדמה לשו"ת "התעוררות תשובה")

רבינו שמעון הצדיק - כפי שכינהו חכמי דורו - נולד בק"ק פרעשבורג, לאביו מרן בעל "כתב סופר" זצוק"ל, בן מרן בעל "חתם סופר" זצוק"ל, ביום כ"ח לחודש אייר שנת תר"י לפ"ק.

משחר נעוריו הצטיין בשקידתו הגדולה בתורה וביראתו המופלאה את ה' - והיה לפלא. ממעייני אביו הקדוש שתה בצמא אשר ספי ליה כתורא בתורה וביראה, והכיר בו כי לגדולות נוצר, ואף הביע אמונתו ותקותו זו פעמים רבות בפני אחרים.

באביב שנת תר"ל, כשהגיע לפרקו, השיא לו אביו לאשה את מרת אסתר ע"ה, בתו של הרבני הצדיק והגביר הנוודע רבי יצחק פריעד ז"ל מקליינוורדיין, אשר שם נחגגה שמחת נישואיו ברוב יקר פאר והדר, בהשתתפות גדולי ישראל. מבית חותנו, אשר כל עיתותיו שם היו קודש לה' ולתורתו - הרבה להתכתב עם אביו הגאון ז"ל ועם שאר גדולי דורו, בהלכה למעשה ובפלפולא דאורייתא.

ברם לא ארכו שם ימי שלוותו, היות שכשנתיים אחרי חתונתו מתה עליו אשת נעוריו אשר ילדה לו בת אחת; ונשא לו לאשה את מרת גליקל ע"ה בת הגאון הצדיק המפורסם מהו"ר חיים שמואל בירנבוים ז"ל מדובנא רבתי שהיה חתנו של מרן הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל. בימים ההם התיישב בעיר אומן שברוסיה, ולאחריה בעיר קיוב, אשר גם שם יצאו טבעו ושמעו המצויין כאחד הגדולים והוכר כאיש מורם מעם בתורתו וצדקותו המופלגת. חכמי ורבני העיר, כיבדוהו מאוד חרף גילו הצעיר; ואף רצו להושיבו על כס הרבנות של העיר זו הגדולה לאלוקים - אך מרן זצ"ל סירב לכך ורצונם נגזו. אשתו זו ילדה לו את הרב הגאון רבי עקיבא סופר זצ"ל, שהתיישב אח"כ בק"ק לבוב.

בסביבות שנות תרל"ו-ז' חזר לעיר מולדתו פרעשבורג, בעוד שבשנתיים הקודמות ישב בקראקא, בבית דודו אחי אביו, הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל בעל "מכתב סופר", האב"ד דשם. בעת ההיא נשא לו את אשתו השלישית, ה"ה מרת מלכה אסתר ע"ה, בתו של הגאון רבי בנימין שלמה זלמן שפיצר זצ"ל האב"ד דקה"י ויען, בעל ספר "תיקון

שתוחבים אותם בהכנפות, וב"משנה ברורה" שם (ס"ק כו) צווח דאלו המניחים הציצית במכנסים שלהם מלבד שמעלימים עיניהם מהפסוק שנאמר "וראיתם אותו" עוד מבזים מצות השי"ת ועתידים ליתן את הדין. ועיין ב"כף החיים" בשם "שער הכוונות" שאדם צריך להסתכל בציצית בכל שעה ורגע, והיא תועלת גדול לנשמה, וגם ישיג תועלת גדול, ויש להסתכל ב' פעמים זה אחר זה ע"ש. וז"ל המהרח"ו ז"ל בשער הכוונות: רבינו האריז"ל היה לובשו למטה משאר בגדיו על גבי חלוקו, וכתב שם עוד, דאותם המתיהרים ללבושו על כל בגדיהם טעות גדול בידם היפך האמת, וא"כ יתכן דהקפיד לא ללבושו למעלה מהבגד העליון דט"ג בא במקום בגד עליון וט"ק הוא תחת הבגד עליון אבל כשאינו על בגד עליון רק על חלוקו לבד לא איכפת לן אף שנראה הבגד ויתכן שעיקר הקפידא רק כשלוש הט"ג, אבל כשלוש הט"ק לחוד אין קפידא בזה כ"כ. אמנם מה שראיתי מקצת גדולי הספרדים פירסמו שציצית בחוץ שאינו אלא המצאת רבנים אשכנזים ונגד הקדוש האריז"ל, לדין לא מיניה ולא מקצתיה, שמפורש כן בגדולי הפוסקים הלבוש השל"ה הובא בטור ובשו"ע הגר"ז, שכולם היו בקיאים מאד בתורת רבינו האריז"ל, רק זהו אות וסימן, ומביא לידי יראת שמים, ומנהג וותיקין, אשריהם ואשרי חלקם, וכך עיקר מצותה כמפורש בתורה "וראיתם אותו וזכרתם", וכלשון מרן המחבר בשו"ע סעי' ח' "כדי שתמיד יראהו ויזכור המצוות", והאריז"ל לא דבר כלל מהציציות רק מהבגד עצמו, שאינו על כל בגדיו, אבל פשיטא שלכו"ע אין להסתירו מעיני בני אדם, רק אדרבה להראותו ולזכור המצוות, וכמפורש בשער הכוונות הנ"ל שהמצוה להסתכל בהם תמיד והוא תועלת גדול לנשמה, וראוי לכל אחד לאחוז במנהג זה שהציצית בחוץ, וכל שכן בני תורה בודאי ראוי להן לעשות כן, וע"ש בביאור הגר"א שמוכיח מגמרא שראוי מבחוץ דוקא.

סעודתו ואין לו מה לאכול (עי' רש"י). וב"גבורת ארי" ביאר דהיינו כי אז בודאי נחלש התלמיד מעט, וממעט מלימודו שהיא מלאכת שמים, וזהו "ולא תתורו" גם אחרי היצר הטוב. (מעין גנים - הרב נסים ד"ן)

מכולם נדרשת קדושה

היה רבינו החפץ חיים מפרש "ולא תתורו אחרי לבבכם וגו' והייתם קדושים לאלקיכם", שלכאורה איך אפשר להזהיר את האדם שסר אחרי מינות וע"ז, שיהיה קדוש? דיו אם לא יסור אחרי ההבל. אלא ש"מ שהתביעה להתקדש בכל יכולתו היא לכל אחד ואחד, ואפילו מי שצריכים להזהירו על מינות, דורש ה' ממנו שיהיה קדוש!

ולא עם הארץ חסיד

"וראיתם אותם וזכרתם את כל מצות ה'" (טו, טז) וברש"י וזכרתם את כל מצוות ה' שמנין גימטריא של ציצית שש מאות, ושמונה חוטין וחמשה קשרים הרי תרי"ג. שח מרן החפץ חיים זצ"ל: "וראיתם אותם וזכרתם" - הזכירה מועילה רק אם למדו מקודם דיני המצוה כולן. אבל מי שלא למד מה תועיל לו הזכירה? למה הדבר דומה, לאדם שכותב לעצמו 'רשימה'. בשעה שנוסע ליריד לקנות סחורה, והסוחר מעיין בה פעמים רבות. עד שמחליט איזו סחורה לקנות. אבל כל זה מועיל בעת שיודע ומכיר מיני הסחורה. אבל אם אינו מכיר מיני הסחורה. אפילו אם יביט ברשימה כל היום כולו לא ידע מה לקנות.

מצות ציצית מצילה מן העבירה

כתב בשע"ת (סימן כד סק"ד) בשם הפוסקים, וז"ל: "שאף שמצוות אין מצילות מיצר הרע, מכל מקום מצות ציצית מצילה". ונראה שלמד כן מהסיפור בגמרא מנחות (מד, א). וכן הוא אומר "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' וגו' ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, למען תזכרו וגו' והייתם קדושים".

א. בשו"ע או"ח סימן שא (סעיף לח): "היוצא בשבת בטלית שאינה מצוייצת כהלכתה, חייב מפני שאותם החוטים חשובים הם אצלו ודעתו עליהם עד שישלים ויעשהו ציצית. ואם היא מצוייצת כהלכתה, אע"פ שאין בה תכלת, מותר לצאת בשבת". ובזמנינו שאין הציצית נמכרים חוטים יחידים אלא כרך שלם של ל"ב חוטין על מנת להשחילם לכל הד' כנפות, אם נפסל הציצית בכנף אחד ויותר, שוב בדרך כלל. אין חשיבות לציצית שנשארו בשאר הכנפות, ובטלים הם לבגד, ואין בהם איסור הוצאה (קצוה"ש סי' קט"ו הערה כ"ו).

ואם יש לו מין ציציות עם חומרות מיוחדות שדמיהם יקרים, בודאי חשובים הם, ואינם בטלים לבגד, משא"כ בציציות רגילות, הגם שבדעתו להשאירם ולהשתמש בהם למצוה, לאחר שיחבר את שאר הכנפות שנפסלו, מכל מקום אינו בגדר חשיבותם העצמית, שהרי קונה ויש בידו כרך חדש של ל"ב חוטין, ואינם מורידם אלא מפני הטורח להורידם ולהשחיל חדשים, וא"כ הו"ל בגדר לא השיבי ובטלי לבגד (קצוה"ש שם, וע"ע שש"כ פי"ח סעי' ל"ה).

אמנם אם באותו כנף פסול נשארו חוטים, ולא נעקר כל הגדיל לגמרי, אזי כיון שבדעתו לסלק משם חוטים אלו כדי להשחיל שם חוטים חדשים, באנו למחלוקת ה"חיי אדם" (כלל נ"ו סעיף י"ג) ושאר אחרונים אם הם בטלים להבגד, שהרי בדעתו לסלקם, והכרעת ה"משנה ברורה" (ס"ק ק"ג) לאסור כהחיי אדם.

ומצד איסור לבישת בגד של ד' כנפות בלא ציצית. כל שאין לו אחר ומתבייש ללכת בלא בגד של ציצית, לא אסרוהו, כיון שאין באפשרותו לתקן הבגד בשבת, וכנתבאר בסימן י"ג משנ"ב (סק"ט). (מתוך ספר "פסקי תשובות")

*

ב. מבואר בש"ע (חי' ס"ק י"א) שעיקר מצות ציצית ללבושו על בגדיו כדי שתמיד יראהו ויזכור המצוה. וע"ש ב"מגן אברהם" בשם הקדוש האריז"ל שטלית קטן תחת בגדיו, וכתב ה"מגן אברהם" דעכ"פ צריך שיהיו הציציות מבחוץ ולא כאינך

טהרת הלב תמשוך אחריה את טהרת העינים

"ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" (במדבר טו, טז). צריך ביאור, הלא אמרו חז"ל (סוטה ח, א) אין יצר הרע שולט אלא במה שעייניו רואות, ואם כן מתעוררת תאוות הלב על ידי ראיית העינים, ולפי זה לכאורה היה צריך לכתוב "אחרי עיניכם" ואחר כך "ואחרי לבבכם".

וי"ל דבאמת כן הוא שהלב נגרר אחרי העינים, אכן מי שמטהר את לבו ומזכך את נפשו, זהו נזהר על שמירת עיניו שלא להביט על דבר מתועב, ולא יבא לידי כך שיוזנו עיניו מדבר עבירה.

ועיין בגמרא (ע"ז כח, ב) שורייני דעינא באובנתא דליבא תלו, והתוס' שם כתבו (ד"ה שורייני) כלומר ראיית העינים תלוי בהבנת הלב, שורייני כמו (להלן כד, יז) "אשרוננו" ולא קרוב, ואובנתא הוא לשון הבנה.

ועל כן הזהירה אותנו התורה כי נקדם פני הרעה על ידי שנטהר את לבבנו, ולא נתור אחרי לבבנו במחשבות רעות, ואז גם לא נתור אחרי עינינו, יען שטהרת הלב תמשוך אחריה טהרת העינים, ושפיר הקדים הקרא להזהיר על טוהר הלב ואחר כך על העינים. (חשב סופר - רבי אברהם שמואל סופר)

אל תהי צדיק הרבה

"לבבכם" היינו שני יצרים, יצר הרע ויצר הטוב. ויש להבין, איך יתכן שלא תתורו אחרי יצר הטוב?

ויש לומר על דרך "אל תהי רשע הרבה ואל תהי צדיק הרבה", דפעמים אדם מרבה בחומרות שאינו יכול לעמוד בהן ותופס מדרגות גבוהות ולבסוף נופל, ואמרו רבותינו ז"ל (תענית יא, א) היושב בתענית נקרא חוטא, והאי צורבא מרבנן דיתיב בתעניתא (שם עמוד ב) [תלמיד ישיבה היושב בתענית] ליכול כלבא שירותיה [יאכל הכלב את סעודתו, כלומר, תעניתו אינה מועילה לו כלום, אלא דומה הוא למתענה מחמת שהכלב אכל את